

Zin en betekenis van (kennis)valorisatie belicht en toegelicht (av)

Dr mr A.A.Th.A. (Ard) Cools, (kennis)valorisatie expert
april 2012

Inleiding

Nederlandse universiteiten en onderzoeksinstituten ontwikkelen, met behulp van voornamelijk publieke financiering, relatief zeer veel en bovendien kwalitatief hoogwaardige nieuwe kennis, waaronder ook veel kennis die in commercieel opzicht veelbelovend is. Dat is ook nodig als Nederland bij de mondiale top vijf van kenniseconomieën wil behoren, maar niet voldoende. Die kennis zou bovendien op een zodanige manier moeten worden benut dat daardoor ook daadwerkelijk effectief en direct wordt bijgedragen aan versterking van de economie en bevordering van de werkgelegenheid in Nederland.

Helaas leert de ervaring dat een groot deel van die in commercieel opzicht veelbelovende kennis ongebruikt op de plank blijft liggen. Dit is de veel besproken kennisparadox waarmee niet alleen Nederland, maar ook andere Europese landen te kampen hebben. Het oplossen van die paradox was destijds één van de actiepunten van de Lissabon agenda¹.

Er zijn meerdere oorzaken aan te wijzen voor de kennisparadox. Een van de belangrijkste oorzaken is dat onderzoekers nieuw ontwikkelde kennis meestal zo snel mogelijk willen publiceren in een wetenschappelijk tijdschrift, omdat dit nu eenmaal goed is voor hun wetenschappelijke naam en faam en dus voor hun wetenschappelijke carrière. Als nieuwe kennis meteen wordt gepubliceerd, verliest die kennis daardoor echter ook meteen zijn exclusiviteit. Vanaf het moment van openbaarmaking kan de nieuwe kennis immers vrijelijk door iedereen voor elk door hem of haar gewenst doel worden gebruikt, waardoor in de meeste gevallen ook direct de kans verdwijnt dat een bedrijf in die kennis zou willen investeren. Juist omdat ieder bedrijf zou kunnen besluiten om in de openbaar gemaakte kennis te investeren en om die kennis zodoende tot commerciële toepassing te brengen, wil geen enkel bedrijf dat doen en blijft die kennis ongebruikt op de plank liggen.

---

1 Strategie van Lissabon, Europese raad, maart 2000

Wat is (kennis)valorisatie?

De Lissabon agenda is voor de Nederlandse overheid het sein geweest om zich te gaan afvragen of het niet jammer was dat nieuwe kennis die met behulp van veel gemeenschapsgeld aan Nederlandse universiteiten en onderzoeksinstituten werd ontwikkeld, in de meeste gevallen meteen door de betrokken onderzoekers werd gepubliceerd, zonder dat zij zich daarbij vooraf de vraag stelden of het niet mogelijk zou zijn om die kennis op de een of andere manier tot commerciële toepassing te (laten) brengen, zodat de BV Nederland zou kunnen meeprofiteren van de ontwikkeling van die kennis. Zouden onderzoekers zich niet, alvorens over te gaan tot publicatie van nieuwe kennis, de vraag moeten stellen of die kennis op de een of andere manier vertaald zou kunnen worden in een verkoopbaar product, proces of dienst? Anders gezegd: zou men zich niet eerst de vraag moeten stellen of het interessant zou kunnen zijn om die kennis te (laten) valoriseren?

De term (kennis)valorisatie komt uit België, maar wordt intussen ook al weer een jaar of twaalf in Nederland gebruikt. Onder valorisatie werd oorspronkelijk uitsluitend verstaan “het proces van de vertaling van kennis in verkoopbare producten, processen en diensten, waarbij gedurende dat proces commerciële waarde wordt toegevoegd aan die kennis”. Alle wezenlijke kenmerken van valorisatie zijn in deze definitie expliciet benoemd. Ingevolge deze definitie beoogt valorisatie direct bij te dragen aan de oplossing van de kennisparadox en dus aan de versterking van de economie, de bevordering van de werkgelegenheid en de positie van Nederland als kenniseconomie.

In het Wetenschapsbudget 2004 van het ministerie van OCW² is valorisatie kortweg gedefinieerd als: “het in economische waarde omzetten van de resultaten van onderzoek.” In essentie is dit dezelfde definitie als de oorspronkelijke, hier boven genoemde definitie, maar dan in een dusdanig gecomprimeerde vorm dat de verschillende kenmerken van valorisatie niet meer allemaal even duidelijk kunnen worden onderscheiden.

In het Wetenschapsbudget 2004 is verder gestipuleerd dat overdracht van kennis aan de maatschappij, naast het uitvoeren van onderzoek en het geven van onderwijs, één van de drie kerntaken van de universiteiten is en dat daartoe zeker ook valorisatie behoort. Kennelijk heeft men aan de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), meer in het bijzonder aan art. 1 lid 3 sub 1 van die wet, een grondslag voor valorisatie willen ontleen door valorisatie te (re)construeren als een bijzondere vorm van kennisoverdracht aan de maatschappij. Ten onrechte, want bij valorisatie komt veel meer kijken dan alleen kennisoverdracht. In feite is technology transfer, zoals hieronder wordt aangegeven, slechts één van de vele stappen in het valorisatieproces. De technology transfer stap als zodanig kan overigens wel worden beschouwd als een bijzondere vorm van kennisoverdracht aan de maatschappij.

2

Wetenschapsbudget 2004, Focus op excellentie en meer waarde, ministerie van OCW, november 2003

Het ten onrechte duiden van valorisatie als een bijzondere vorm van kennisoverdracht aan de maatschappij heeft aanleiding gegeven tot allerlei misverstanden over zowel de zin als de betekenis van valorisatie. Het was dan ook verstandiger geweest om valorisatie een geheel nieuwe en op zichzelf staande wettelijke grondslag te geven en om daarvoor niet een bestaande wettelijke bepaling te kiezen die een heel ander oogmerk heeft.

Houdt een besluit om kennis te valoriseren in dat die kennis niet meer gepubliceerd kan worden?

Nee, dat is niet het geval. Meestal is wel nodig dat de nieuwe kennis eerst wordt beschermd, bijvoorbeeld door het aanvragen van octrooi, om op die manier zeker te stellen dat exclusief gebruik van die kennis voor commerciële doeleinden tot de mogelijkheden blijft behoren. Dat hoeft nooit veel tijd te kosten en een publicatie hoeft dan ook nooit langer dan hooguit een paar maanden te worden opgehouden.

Het proces van (kennis)valorisatie

Het proces van kennisvalorisatie verloopt in stappen. De verschillende stappen die door een universiteit of onderzoeksinstelling in het valorisatieproces kunnen worden gezet zijn:

- evalueren van de (commerciële) toepassingsmogelijkheden van de nieuwe kennis;
- onderzoeken of de nieuwe kennis beschermd kan en moet worden en zo ja hoe; in beginsel zijn er twee mogelijkheden voor bescherming van nieuwe kennis: voor zover het een uitvinding betreft kan deze worden beschermd door middel van een octrooi; voor zover het zogenaamde know-how betreft kan deze worden beschermd door geheimhouding;
- octrooi aanvragen, indien en voor zover dat opportuun is;
- nagaan welke bedrijven geïnteresseerd zouden kunnen zijn in het produceren/toepassen/verkoop van het beoogde product, proces of dienst;
- leveren van proof of concept om een dergelijk bedrijf of een andere investeerder zover te krijgen dat dit bedrijf of die investeerder perspectief ziet in de nieuwe kennis/technologie;
- technology transfer, d.w.z. overdracht van de nieuwe kennis/technologie aan een bedrijf, waaronder mede begrepen het maken van afspraken over licentieverlening of octrooi-overdracht; daarbij kan het zowel gaan om een bestaand bedrijf als om een nieuw op te richten spin-off of start-up.

Deze stappen hoeven niet altijd allemaal te worden gezet en ook niet altijd per se in deze volgorde. Wel is technology transfer altijd de laatste stap die door een universiteit of onderzoeksinstelling kan worden gezet in het valorisatieproces.

Na de technology transfer stap is het valorisatieproces nog niet voltooid, want dan volgen er nog een aantal op verdere valorisatie gerichte activiteiten die moeten worden ondernomen door het bedrijf waaraan de nieuwe kennis/technologie is overgedragen. Dat zijn met name:

- productontwikkeling; en
- marketing.

Die laatste stappen in het valorisatieproces vallen naar hun aard buiten het werkterrein en het gezichtsveld van een universiteit of onderzoeksinstelling.

Valoriseren is ook investeren

Een wezenlijk kenmerk van valoriseren is, zoals hier boven aangegeven, dat commerciële waarde aan kennis wordt toegevoegd. Dat geldt voor de stappen in het valorisatieproces die door het betrokken bedrijf worden uitgevoerd, maar ook voor de stappen die door de universiteit of onderzoeksinstelling worden uitgevoerd. Die stappen kosten de betrokken universiteit of onderzoeksinstelling tijd en geld. Bij dat laatste kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de kosten van het aanvragen van octrooi en de kosten van het leveren van proof of concept. Valoriseren is dus ook investeren. Om die reden is van groot belang dat vooraf een goede inschatting wordt gemaakt van de kans dat bepaalde nieuwe kennis de moeite en de kosten van het valoriseren waard is.

Als een juiste inschatting is gemaakt en het valorisatieproces wordt adequaat uitgevoerd en ook voor het overige zit alles mee, dan komt er uiteindelijk vaak ook wat terug voor de door de universiteit of onderzoeksinstelling gepleegde investeringen, maar dat is zeker niet altijd het geval. Als synoniem voor valorisatie wordt soms gesproken van “kennis verzilveren” of “geld verdienen met kennis”, maar in de praktijk kan er ook gewoon sprake zijn van verlies. Valoriseren is dus in zekere zin ook risico nemen.

Introductie van het begrip “maatschappelijke valorisatie”

Alleen kennis die in commercieel opzicht veelbelovend is, leent zich voor valorisatie. Alleen die kennis kan in aanmerking worden genomen voor valorisatie. Een jaar of zeven geleden heeft de tweede kamer er echter bij de toenmalige minister van OCW, mevrouw Maria van der Hoeven, op aangedrongen “om de niet-economische maatschappelijke meerwaarde niet uit het oog te verliezen”. De gedachte hierachter was dat kennis niet alleen meerwaarde kan krijgen door het eraan toevoegen van economische waarde, maar ook door het eraan toevoegen van niet-economische maatschappelijke waarde. Naast en in aanvulling op het oorspronkelijke begrip “valorisatie” is daarom destijds door de minister het nieuwe begrip “maatschappelijke valorisatie” gelanceerd. Zij heeft het begrip “maatschappelijke valorisatie” onder meer genoemd in haar brief van 27 januari 2005 aan de voorzitters van de Colleges van Bestuur van de Nederlandse universiteiten³.

---

3 Brief van mevrouw Maria van der Hoeven, toenmalig minister van OCW, aan de voorzitters van de Colleges van Bestuur van de Nederlandse universiteiten, 27 januari 2005

In die veelbesproken brief heeft de minister in grote lijnen bevestigd wat eerder al over valorisatie naar voren was gebracht in het Wetenschapsbudget 2004, met dien verstande dat de minister in die bewuste brief opmerkt dat zij een bredere definitie voor valorisatie is gaan hanteren dan de definitie die werd gebruikt in het Wetenschapsbudget 2004. Binnen die bredere, maar overigens niet in die brief expliciet gemaakte definitie kon volgens de minister onderscheid worden gemaakt tussen “economische valorisatie” en “maatschappelijke valorisatie”.

Onder “economische valorisatie” moest volgens de minister worden verstaan “het in economische waarde omzetten van kennis”, analoog aan de definitie die in het Wetenschapsbudget 2004 voor valorisatie was gegeven. Onder het nieuwe begrip “maatschappelijke valorisatie” moest volgens de minister worden verstaan “het in maatschappelijke waarde omzetten van kennis”. Van “maatschappelijke valorisatie” kan alsdan worden gesproken wanneer kennis wordt benut voor onderwijsdoeleinden of voor een publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift of voor een artikel in een krant of voor de ontwikkeling van een nieuwe geneeswijze, of welke andere toepassing zonder specifiek commercieel oogmerk dan ook.

Hoe verhouden economische en maatschappelijke valorisatie zich precies tot elkaar?

Het doel van economische valorisatie is: voorkomen dat kennis die in commercieel opzicht veelbelovend is, ongebruikt op de plank blijft liggen, en bewerkstelligen dat die kennis wordt vertaald in verkoopbare producten, processen en diensten, waardoor effectief en direct wordt bijgedragen aan versterking van de economie en bevordering van de werkgelegenheid in Nederland. Het doel van maatschappelijke valorisatie is: geven van maatschappelijke betekenis aan kennis, door het benutten van die kennis zonder specifiek commercieel oogmerk. Door maatschappelijke valorisatie wordt dan ook niet of nauwelijks, en zeker niet direct, bijgedragen aan versterking van de Nederlandse kenniseconomie.

Economische valorisatie is een proces dat in stappen verloopt en het doen van investeringen, onder meer voor de bescherming van de betreffende kennis, noodzakelijk maakt. Alleen commercieel veelbelovende kennis kan ervoor in aanmerking worden genomen. Maatschappelijke valorisatie daarentegen is geen proces. Bij maatschappelijke valorisatie hoeft kennis niet te worden beschermd en ook anderszins zijn er geen grote investeringen nodig voor het realiseren van maatschappelijke valorisatie. In principe kan alle kennis in aanmerking worden genomen voor maatschappelijke valorisatie.

Economische valorisatie leidt uiteindelijk, als alles meezit, tot verkoopbare producten, processen of diensten. Tot het resultaat van maatschappelijke valorisatie kunnen publicaties in wetenschappelijke tijdschriften, krantenartikelen, etc. gerekend worden. Maatschappelijke valorisatie van kennis gaat altijd gepaard met de openbaarmaking ervan. In de meeste gevallen is na premature openbaarmaking van kennis geen economische valorisatie van die kennis meer mogelijk.

Er zijn dus nauwelijks overeenkomsten tussen economische en maatschappelijke valorisatie. Economische en maatschappelijke valorisatie hebben niet alleen een totaal verschillend oogmerk, zij hebben ook betrekking op volstrekt onvergelykbare activiteiten en zij leiden bovendien tot volkomen verschillende resultaten.

Samenvatting

Economische valorisatie is “het proces van de vertaling van kennis in verkoopbare producten, processen en diensten, waarbij gedurende dat proces commerciële waarde wordt toegevoegd aan die kennis”, ofwel, meer gecomprimeerd uitgedrukt, “het in economische waarde omzetten van kennis”. Het proces van economische valorisatie van kennis verloopt in stappen en vereist de nodige investeringen.

De zin van economische valorisatie ligt besloten in de betekenis die het in economische waarde omzetten van kennis heeft voor de versterking van de economie en de bevordering van de werkgelegenheid in Nederland. Maatschappelijke valorisatie is hiervoor niet of nauwelijks, en hooguit indirect, van betekenis.

Economische valorisatie kan volledig en voor goed onmogelijk worden gemaakt door de openbaarmaking van de betreffende kennis en dus door de maatschappelijke valorisatie ervan.